

Filip Žakote

RASEJAVANJE

Dnevnik 1954–1979

(odlomci)

1959

januar

Led, jasnoća, sunce. Retki oblaci, mali, zakačeni za planine. Sve je očišćeno, ukrasi su pali, ostale su samo esencijalne forme. Zemlja u vrtu je tvrda, izjutra, kao prorešetana ledenom rosom. San o tome da se napiše pesma koja bi bila kristalna i živa kao muzičko delo, čista čarolija, ali ne hladna, žaljenje što nisam muzičar, što nemam ni njihovo znanje, ni njihovu slobodu. Muzika običnog govora, naglašena možda tu i tamo nekom apođaturrom, bistrim trilerom, čist i tih užitak za srce, s primesom melanholije, zbog krhkosti svega. Sve sam ubeđeniji da se ništa lepše ne može pokloniti, ako imate dara, od te muzike koja nas pogađa ne zbog onoga što izražava, nego zbog same svoje lepote. Ništa se ne objašnjava, ali neka savršenost prevazilazi svako moguće objašnjenje. Rasin ponekad, Petrarka, Gongora u bleskovima, Labe? Arno Danijel? Sev?

*

Nakon što se ugasio sneg ili bela rada na vrhu, sva svetlost prešla je na oštri mesec.

*

Tanki mesec iznad mrke zemlje, uoči svitanja.

*

Prvi sneg, koji je jedva sneg, jer se topi čim se približi zemlji, a onda sve pada u senku. Vetar ga nosi u svim pravcima, podiže ga i iznad krovova, odjednom se zgusne, potom raspe, nestalan kao rojevi mušica po lepom vremenu. Čitavo nebo ravnomerno je svetlo-sivo, sem jednog prosjaja, nešto svetlijeg, iznad brežuljaka.

LICE

februar

Izjutra, susnežica.

Uveče, nakon što je sneg neprestano padao, predeo je beo, mrk i crn, kakav se ovde retko viđa. Ovo lako zasipanje drveća, kao da smo gledali kroz til. Detinja radost osvojila je celo selo: starci su se grudvali.

mart

Ptice na kiši. Procvetalo drveće na kiši. Vazduh kao ogromno okno koje podrhtava u svom okviru. Prvi pupoljci na kestenovima. Šeboj, anemone.

april

Žestok maestral. Mon Vantu iščezao u sivo-rumenoj magli.

1961

septembar. ibisa

Jak vetar, pena na moru, sija na tamnoj pozadini. Oluje levo, sunce desno. Tintoreto? Nebeski teatar sa stalnim promenama.

Iščeznuti, iskrsnuti. Kao ove igre svetlosti. Budite se iz duge obamrlosti. Prevoji i pregi-bi mora, male snegovite planine, koje će uskoro nestati ili ukazati se drugde, bez vidljivog reda. Ovde, potom tamo. Hladna masa, tamna. Iznenadno razlivanje prema stenama. Pa-danje, obrušavanje, huka odrona, lavina vode.

Da li je primerena jednom malom ostrvu, ova uskomešanost, ova nestabilnost?

Vetrovita mesta sa žbunjem poleglim po zemlji, i korenje isto, kao poleglo u herbarijum rumene zemlje. Alge gotovo srebrne, kad se osuše.

*

Lobanja teška na ramenima, odevena u tkivo, maskirana. Lobanja i skelet, maskirani, ukrašeni. Težina lobanje. Barokna ideja. Lobanja maskirana ne zadugo. I zašto je lobanja vernija od maske? Ako ne zato što više traje. Ovako trajati ne znači ništa. „Happy mask“: ne kaže li to Julija Romeu, ili Romeo Juliji, na balu Kapuletijevih?

San u kojem kažem, pred pogrebnom procesijom: „Pozdravite ostatke one koja beše najgracioznija među damama...” To je isti stil.

*

Tema rumene zemlje, pod drvećem, ili skoro purpurne, tamnog drveća, treptavog ili vlažnog vazduha, zavisno od dana.

Sivo more, ne širina vode, nego rezerva svežine, ne površina ili forma, nego sećanje, masa, lepeza talasâ; i šume takođe, nastamba.

Mesec, ptice niže od meseca. Stogovi.

Zemlja: da biste bili precizni, uporedite je s prahom kakaoa (recimo, ali ako tražite, mogli biste naći i nešto preciznije, dok bi ovo bilo pogrešno zbog osećaja koji budi). Boja, pre, vezana za ideju cigle, i vatre, blede vatre, uspavane vatre, koja ne gori. Zemlja kao uspavana vatra, opružena, pod drvećem. To je druga tačnost, koja mi je jedino važna. Zrikavci čija se zrika gasi, kao struja ovde kad se elektromotor zaustavi.

Štropot kola, kamiona na lošim putevima.

Veče, prostranije od podneva.

Drveće, darovi prineti malo iznad zemlje; ili, zavisno od oblika, skloništa, kubeta, krovovi.

Videti sve ovo načas, potom ga više ne gledati (gledati drugu stvar? ili drugačije?). Roditi se (u tami). Otvoriti oči, izgubiti svoje oči.

Gotovo da nema ptica: laste, čiope, već grupisane, spremne za selidbu. I ovi egipatski psi, sa sarkofagâ, mršavi, lutajuć, blede. Brzi. Izmakli grobnicama.

Ugledni ljudi pokopani sa svojim snovima, svojim riznicama.

Nevidljive vatre, najvrelije, koje ipak postoje na svoj način, kao ono što je između stvari i ne pojavljuje se, sem u preobražaju ili egzaltaciji stvari koje vezuje.

Možda tako i duše prebivaju, slično ovim vatrama, delujući poput njih u tajnosti.

Te vatre, te verige. Takva su rastojanja između jednog i drugog drveta, jednog i drugog čamca. Prva zvezda izlazi, pošto se svetlost gasi, veo je uklonjen. Nebo, njegova boja, izgleda kao da se zgušnjava, postaje rumeni baršun, sivi, ljubičastoplavi. Zvezda sija u bes-krajnoj pari, u mirisu.

Neba pepeljastocrna. Ideja pepela iznad borova koji njišu svoje bukete, svoje rojte gotovo žute, svetlucave na toj pretećoj pozadini.

Njihov odgovor jednoličnom vetru, upornom: pun gracije, donekle treperav, ali pre miran, u svakom slučaju strpljiv, suzdržan, otmen. Stalno treperenje, neumorno, umeće da se malo odstupi, da se svoja slabost pretvori u draž. Složeniji kod masline, manje vešt kod rogača. Sve ove reči jedva iznad zemlje, nadahnute nevidljivom pretnjom, koje na strah uzvraćaju lepotom.

1966

februar

Vetar ne remeti čak ni dim. Badem cveta.

mart

Mala rumena breskva, u daljini, u uglu svetlozelene livade. Samo to, strela što kopa duboko u nama.

*

Blistanje koje priziva neka zapažanja Žubera, Senankura (kod ovog drugog, u zbrci pre više razblaženih misli i jadikovki).

Žuber: „Ova planeta je kapljica vode; svet je kapljica vazduha. Mermer je zgusnuti vazduh.“ „Samo voda koja pada s neba može opstati u kapljicama i blistati kao rosa.“ „Naš život je tkani vetar.“

Te lep pasaž, gde se Oberman bavi cvetovima: „Čak i kad bi cvetovi bili samo lepi za naše oči, opet bi zavodili; ali ponekad nas njihov miris privlači kao srećno stanje egzistencije, kao neočekivani poziv, povratak intimnijem životu...“ Tokom svih ovih godina, gotovo da sam mislio samo o tom povratku, privlačen stvarima koje, meni lično, nikada nisu bile „samo lepe“.

*

Nakon što sam s V. razgovarao o svojoj želji da uskladim, u pesmi, najbolje i najgore, suptilni profesor B. kaže mi da je danas takav san neostvarljiv. Pesmama, on pretpostavlja moju prozu *Obscurité*. Ja, naime, sve više i više, čujem laži govora, i to me paralizuje. Voleo bih da ih mizerija ogoli. To je samo želja. Nisam ni sirov ni jednostavan.

april

Nesanica: strah pri pomisli na neke živote koje sam gledao kako se odvijaju, blizu mene, još od detinjstva, koji su mi isprva izgledali herojski, blistavi u svakom smislu, a koji se završavaju u beznadežnom očaju bolesti. Ljudi koji su bili tako sigurni u sebe, tako puni taštine pred nejasnim počastima, i koji se jadno urušavaju. Nakon toga, pošto sam ustao veoma rano, primam vodu dana, i sva ta tama biva sprana.

maj

Polja grahorke, ne zaista rumena, nego boje zemlje, skoro, žara skoro ugašenog. Slavuji u žbunovima.

Kruna belih ruža. Proređena kosa, neuredna, jednog starog čoveka, ozbiljno bolesnog, eto na šta sam pomislio ove godine pri pogledu na veliki ružin grm. Sada ponovo mislim na kralja Lira u oluji. Ostao je bez snage; i najslabiji miris ga muči, iako je bio najmanje osetljiv među ljudima.

*

Borhesov tekst, u *Discussion*, iz 1930, *Sujeverna etika čitaoca*, razvija temu neočekivanu kod jednog tako suptilnog stiliste: „Savršena stranica, stranica na kojoj se nijedna reč ne bi mogla promeniti bez kvarenja teksta, najprovizornija je.“ On predviđa trenutak (nije li došao?) kada će književnost „laskati svom kraju“, postajući nema. Protivstavlja Servantesa Gongori.

Imao sam sličan osećaj reagujući na onaj deo *Malerba* gde Ponž ne preza da Malerba i Gongoru pretpostavi Servantesu i Šekspiru.

*

Visoka trava, jedne večeri, nakon dugih sati kiše. Vrt preplavljen biljkama, koje se već naginju sa zidova prema tlu. Osećate se zatvorenijim – pod oblacima, u izmaglici, drveće izgleda veće ili gušće. Rečica zamučena blatom teče duž parka kojem se može prići preko mostića od zarđalog gvožđa.

*

Miris cvetova: mirisati iris ili ružu jedini je gest koji me neposredno, neumoljivo upućuje na detinjstvo; ali ne tako kao da se sećam nekog od tih trenutaka, nego kao da sam, koliko traje blesak, prenesen tamo. Čudno je što se prisustvo jednog već udaljenog razdoblja vezuje za nešto što je najkrhkije, najnevidljivije, za dah tako kratkotrajnih bića.

*

Bolje razumem pokrete planine: u isto vreme lagano uspinjanje i koncentrisanje. Isto tako, kad kažem „planina“, imam stvar i, ispod, primetnu ili ne, ideju, dok reč „uspinjanje“, u svojoj apstraktnosti, ideju lišava života, dakle punine istine. Možda je to i glavna mana slikarstva zvanog apstraktnim: želja da se istakne ono što je bilo, u drugim stilovima, skriveno, skromno, i čak ponekad nesvesno.

Odgovoriće nam da se, danas, više ne može glumiti nesvesno; da treba raditi (slikati, pisati) sa svim znanjem kojim je opterećena naša svest. Ali neka neukost preživljava, ma šta radili, ništa manja. To je ono što kaže Ungareti u tekstu posvećenom Mišou.

*

Krajnja bojažljivost ptica. Sklanjaju se; i pri najmanjem remećenju njihovih navika.

*

Zašto smo pili, svakog jutra, ovu vodu dana?

*

Šetnja u dugoj večeri. Visoka trava ispod lisnatog drveća. Starost kamenja. Bunari i fontane nalik starim grobnicama – ili oltarima – ponekad u senci nekog badema; isto tako, stare grobnice ili spomenici kao fontane.

*

Veza između duše i odbojnosti. Ljubavni čin dve biljke, dva insekta. To postaje nedostojno (sa strane) tek počev od viših životinja. Tako je i s ranama, bolestima, itd. Pristupamo stvarima sa snom o nevinosti, kao pri krštenju.

Gde smestiti sramno? Cena višeg statusa? Preko rana, čemu prilazimo? Rane očiju.

Svakoga jutra ponovo kršten danom.

Buketi medenika. Živim u grčkoj zemlji.

*

Senka drveća na otvorenim cvetovima.

*

Što god da pišem, imam tu senku bola iza sebe, zato mi izgledaju suviše fluidno sve pesme koje sam napisao, ali i gotovo svaka rečenica. Pošto nijedna reč nije bol, naprotiv, odvojena je, nepovređena.

Ranjena svetlost, kako to zamišljam pred Rembrantom u Kelnu, nije li to Hrist? Više nismo mogli verovati u nepovređenog boga. Više nije bilo dovoljno. Ali bog čije samo rane vidite? Tako sebe otkrivam između mladih grčkih bogova i razapetog boga, između bogova mladosti i bogova koji su morali doći kada se čovečanstvo osetilo starim i bolesnim. Menjam se mnogo manje nego što sam mislio, ponovo sam tu sa svećom nad uzglavljem stare gospođe G., u velikoj sobi sa zatvorenim šalonima. I dalje samo ponavljam jednu te istu stvar; kad bi barem bila sve istinitija.

*

Ptice, koje se hrane crvima. Sposobne da lete, jer su jele od zemlje.

1974

MAJ

Ne može se pisati svakog dana, u određeno vreme, kao što seljak obrađuje njivu ili kao što pisar prelistava i anotira svoje spise. Pre ste uhvaćeni između dva zazora, mogućnosti da pišete ono što pišete (nesposobni da to radite bolje, drugačije) i da ne radite ništa, što je gore. Sem ako ne promenite zanimanje, a to je vrlo verovatno utopija. Reči bi trebalo,

dakle, da prokrče sebi put između ova dva nezadovoljstva, u uskom prostoru gde nalaze malo hrane, malo vatre. Dok vazduh i prostor oko nas tako široko razdvajaju stvari, i tako se lako mogu preći.

1975

OKTOBAR

Čudno ograničenje, gotovo da više ne mogu *doživeti* nijednu stvar a da ne pomislim na njenu poetsku „upotrebu“; to stvara osećaj razdraženosti na duži rok, na kraju biste mogli dospeti u situaciju da se klonite svakog doživljaja kako ne biste upali u ovu klopku – čiji je ekstremni primer Geteova anegdota kad on lupka u ritmu po leđima svoje ljubavnice.

Drugačije rečeno, ima nečeg gotovo odvratnog, preteranog u svakom slučaju, u činjenici da bi pažnja usmerena na svet, ohrabrena izvesnom poetskom obradom, mogla da se, posle nekog vremena, završi s kvarenjem, ako ne razaranjem emotivne sposobnosti. Vidite list kako pada s loze, i odmah ga potom vidite kako pada na belu stranicu; osetite izjutra jedinstvenu svežinu jesenjeg vazduha, doživite jasnoću neba, sjaj svetlosti na drveću i travi, i ne možete da u njima uživajte spokojno, potpuno, a da se pesnik ne probudi u vašoj glavi kao marljivi pisar, i zapiše! Najednom, poželite da više ništa ne osećate, samo da se on uspava. Jer njegova gotovo automatska intervencija, njegov manijački i oholi čin izgleda kao da iskrivljuje odnose sa svetom, čini ih manje istinitim – i tako ih brzo prekida. I sada ste već primorani da zatvorite oči, kako biste izmakli tom mehanizmu.

Kako pronaći rešenje? Nedavno sam razmotrio jedno: upad događaja dovoljno žestokih da se poremeti taj mehanizam, vrsta unutrašnje ili spoljašnje oluje. Ali tako osuđujete sebe da čekate nešto nepredvidljivo; i ako se ono nikada ne desi, ili bude suviše retko, što je vrlo verovatno? Postoji li jednostavniji put, skromniji, bolje prilagođen mom slučaju i mojim sredstvima? Ili se treba pomiriti s tišinom koja će nastaviti da pritiska ako se ovo nastavi?

Možda bi trebalo da prihvatim taj fenomen, ili bolje rečeno, pokušam da ga zanemarim, ako je to moguće; da se uopšte ne obazirem na njega. I krenem ponovo napred, više ili manje naslepo, prepuštajući se prvom, najslabijem impulsu, uživanju u njemu, bez svrhe – propuštajući protok, čak i isprekidan, senzacija i misli. Ne zaustavljajući se previše na sumnjama, bojaznima, obzirima, itd.

Kad je dan lep nad nepomičnim drvećem, kad se odvažuju poslednji cvetovi godine, žuti, plavi, bledoljubičasti, kad je pograbljana zemlja mrka od kiša, zašto biste sebi zabranili da nakratko budete ispunjeni time i smireni?

(Sa francuskog preveo **Dejan Ilić**)